

wording, based on the species forensic characterization of specific tasks of the investigation, by building appropriate programs and algorithms for their implementation.

The purpose of the article is to formulate conceptual approaches to the formation of the forensic characterization of illegal planting or the cultivation of a sleeping poppy or cannabis.

It is substantiated that the formation of a generic private method for the investigation of crimes under art. 310 of the Criminal Code of Ukraine will allow to solve the following tasks:

- establish the provisions that form the basis for highlighting recommendations to investigate the illegal planting or cultivation of poppy seeds or cannabis from the generic method of investigating crimes in the sphere of drug trafficking;
- determine the direction of the investigation, which are specific for the illegal planting or cultivation of poppy or cannabis;
- to formulate and describe the approach to the investigation of the illegal planting or cultivation of poppy or cannabis;
- to establish patterns of detection of illegal crops of hypnotic poppy or hemp, as well as objects on which traces of crimes that constitute the crime mechanism of the studied species can be identified, to form a set of recommendations for identifying these traces, their research and verification of authenticity;
- develop and describe a general approach to the formation of recommendations for combining investigative (investigative) and secret investigative (investigative) actions when conducting an investigation of unlawful seeding or growing a sleeping poppy or cannabis.

Given the concept of forensic techniques, as a system of tactical tasks and operations, due to the ratio of the contradiction of the subject of proof and criminal consequences, which displays a typical investigation process and meets the criteria of rationality.

The interrelation of the criminalistic characteristics of illegal seeding or growing a sleeping poppy or cannabis with the characteristics of these acts developed in the framework of other sciences of the criminal law cycle, such as criminology (criminological characteristic), criminal law (criminal law characteristic), criminal procedural law (criminal law) procedural characteristic and others.

In this regard, it is proposed that the category "forensic characterization of illegal planting or cultivation of poppy seeds or cannabis" should be defined as a systematic description of an array of factual data (information) based on such a description of scientific findings on the most typical forensic elements, knowledge of which is necessary for the development of an appropriate specific private investigation methodology, the determination of the list of circumstances, the subject boiling clarification, extension investigative leads and identify the main lines of inquiry with a view to the adoption of legal and legitimate procedural decisions.

Keywords: version, crime, cannabis, forensic characterization, hypnotic poppy, criminal law characteristic.

УДК 343.98

В. А. Пересада | **КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДЕКЛАРУВАННЯ НЕДОСТОВІРНОЇ ІНФОРМАЦІЇ**

У статті визначено структуру криміналістичної характеристики злочинів, передбачених ст. 366¹ КК України «Декларування недостовірної інформації». Указано, що криміналістична характеристика цього злочину являє собою сукупність взаємопов'язаних між собою значущих елементів, що мають значення

для отримання доказової інформації, яка сприяє його розслідуванню. Зокрема, виділено й проаналізовано такі елементи: предмет злочину, час і обстановка вчинення злочину, способи вчинення злочину, сліди злочину й особа злочинця.

Ключові слова: декларація, декларування, недостовірна інформація, розслідування, криміналістична характеристика.

Постановка проблеми. Сучасна держава має й виконує велику кількість функцій, направлених на забезпечення нормальної життєдіяльності суспільства й виконання його як термінових, так і перспективних, віддалених у часі запитів. Виконання таких функцій потребує значних коштів, які держава, не будучи комерційним підприємством у його традиційному розумінні, не має можливості заробити самостійно в достатній кількості. Водночас на державу покладається обов'язок забезпечувати виплати пенсіонерам, надавати матеріальну допомогу особам, які не в змозі забезпечити себе самостійно – недієздатним і непрацездатним, утримувати дітей, які залишилися без батьківського піклування. Інші функції держави, як то забезпечення зовнішньої і внутрішньої безпеки, правосуддя, виконання покарань, також потребують постійного чималого фінансування. Значна частина його забезпечення здійснюється саме через оподаткування як юридичних, так і фізичних осіб. Зменшення податкових надходжень призводять до недофінансування виконання покладених на державу функцій, і, відповідно, до зниження їх якості та кількості.

Громадяни України, які одержують доходи, є платниками податку на доходи фізичних осіб і зобов'язані подавати декларацію щодо отриманих доходів. Водночас у рамках боротьби з корупцією особливе місце займає декларування доходів осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Для протидії приховуванню майна та грошових коштів такими особами 14 жовтня 2014 року в Кримінальний кодекс України була введена в дію стаття 366¹ «Декларування недостовірної інформації». Для успішного розслідування злочинів, передбачених цією статтею, треба визначити елементи їх криміналістичної характеристики, які стануть підставою для надання практичних рекомендацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні аспекти формування та практичного застосування криміналістичної характеристики злочинів у різний час досліджували такі вітчизняні вчені, як В. П. Бахін, А. Ф. Волобуєв, В. А. Журавель, О. Н. Колесніченко, В. О. Коновалова, А. В. Старушкевич, В. В. Тіщенко, В. Ю. Шепітько, Р. Л. Степанюк, Б. В. Щур та інші.

Водночас дослідження криміналістичної характеристики злочинів, передбачених ст. 366¹ КК України, повною мірою не проводили, у підручниках з криміналістики таку інформацію не висвітлено.

Формування цілей. Загальною проблемою, якій присвячена стаття, можна назвати науково-методичне забезпечення розслідування злочинів, передбачених ст. 366¹ КК України, а також підвищення ефективності діяльності слідчого з розслідування злочинів, передбачених ст. 366¹ КК України. Метою статті є формування криміналістичної характеристики злочинів, передбачених ст. 366¹ КК України.

Виклад основного матеріалу. У літературі криміналістична характеристика визначається як система відомостей про певні види злочинів, ознаки суб'єкта злочину (особи злочинця), його мотиви, предмет посягання, обстановку, злочинні способи, які мають значення для виявлення й розкриття таких діянь криміналістичними засобами, прийомами та методами. Для розуміння сутності криміналістичної характеристики необхідно виходити з того, що в ній відображаються особливості певного виду злочинів, які мають значення для їх виявлення й розкриття. Такі особливості називають криміналістично значущими [2, с. 293].

Для визначення елементів криміналістичної характеристики злочинів, передбачених ст. 366¹ КК України, уважасмо за доцільне коротко розглянути склад вищевказаного злочину.

Основним безпосереднім об'єктом цього злочину називають суспільні відносини, що забезпечують належну діяльність суб'єктів декларування в частині подання декларації. Об'єктивна сторона може виявлятися як у формі дії (подання звідомо недостовірних відомостей у декларації), так і бездіяльності (неподання декларації). Суб'єктом цього злочину є суб'єкти декларування, тобто особи, які відповідно до ч.ч. 1 та 2 ст.45 Закону України «Про запобігання корупції» зобов'язані подавати таку декларацію. Суб'єктивна сторона декларування недостовірної інформації передбачає прямий умисел, оскільки особа подає в декларації звідомо недостовірні відомості або ухиляється від її подання за наявності передбаченого законом обов'язку подати таку декларацію та реальної можливості виконати цей обов'язок [1, с. 868].

Вивчивши вироки в Єдиному державному реєстрі судових рішень стосовно осіб, обвинувачуваних у вчиненні злочинів, передбачених ст. 366¹ КК України, ми дійшли висновку, що типовою ситуацією неподання декларації є таке: громадянин А., будучи депутатом сільської ради, та будучи зобов'язаним подати декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, був письмово під підпис повідомлений про потребу виготовлення електронного ключа доступу до державного реєстру електронних декларацій та про подання до заповненої електронної декларації на офіційному сайті НАЗК, проте у визначений строк та в продовжений строк не подав до Єдиного реєстру електронних декларацій свою декларацію. Що стосується подання звідомо недостовірних відомостей у декларації, то станом на 15 вересня 2018 року в Єдиному реєстрі присутні тільки три вироки, за якими не вважаємо можливим вивести типову ситуацію, оскільки всі вони в значній мірі різняться: у першому випадку особа умисно не вказала житло, яке вона винаймала; у другому – особа умисно не вказала про свої фінансові зобов'язання й у третьому – не було вказано транспортні засоби, які були у власності особи.

З огляду на вищевказане та ґрунтуючись на інформації, отриманої під час вивчення вироків за вчинення злочинів, передбачених ст. 366¹ КК України та спеціальної літератури, можна зробити спробу сформувати криміналістичну характеристику вказаних злочинів.

Загалом у криміналістичній характеристиці злочинів містяться відомості про такі елементи механізму злочинів окремого виду чи групи:

- предмет злочину (гроші, матеріальні цінності тощо);
- місце, час і обстановка, характерні для вчинення злочину;
- способи підготовки, учинення й приховування злочинів - певна система дій, прийомів, окремих операцій злочинців, зокрема використання знаряддя злочину;
- сліди злочину (різноманітні зміни, які вносяться ними в навколишню обстановку);
- особа злочинця (комплекс властивостей злочинця, його зв'язків, відносин, що пов'язані з учиненням злочинів і можуть бути використані для їх розслідування);
- особа потерпілого (характер поведінки, майнове становище, соціальні зв'язки тощо) [3, с. 381].

З огляду на те, що при вчиненні цього злочину потерпілого немає, розглянемо інші елементи криміналістичної характеристики.

Предметом злочинів, передбачених ст. 366¹ КК України, є декларація особи, уповноваженої на виконання функцій держави, або місцевого самоврядування, передбаченої Законом України «Про запобігання корупції». Декларація подається для забезпечення прозорості діяльності вказаних осіб і являє собою електронний документ, який заповнюється на офіційному сайті Національного агентства з питань запобігання корупції [4, с. 869].

Законом передбачено чотири типи таких декларацій:

- 1) щорічна декларація;
- 2) декларація суб'єкта декларування, який припиняє діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування;
- 3) декларація суб'єкта декларування, який припинив діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування;
- 4) декларація суб'єкта декларування, який є особою, що претендує на зайняття посад, зазначених у п. 1, пп. «а» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції», що подається до призначення або обрання особи на посаду.

Якщо перші три типи можна віднести до предмета злочину розглядуваного нами складу, то, очевидно, що четвертий тип декларації не може ним бути, оскільки особа лише претендує на зайняття певної посади, але ще не зайняла цю посаду й може взагалі її не зайняти, тобто не є суб'єктом злочину статті 366¹ КК України.

Відомо, що в кримінальному праві місце вчинення злочину визначається як певна територія або інше місце, де відбувається суспільно небезпечне діяння й настають його суспільно небезпечні наслідки. У випадку злочинів, передбачених ст. 366¹ КК України, очевидно, що місце вчинення злочину не має значення й ніяк не впливає на його кваліфікацію.

Щодо часу вчинення, на наш погляд, він має значення лише в разі неподання декларації, оскільки саме завдяки часу визначається, чи відбувся вже злочин. Щорічна декларація подається в період з 00 годин 00 хвилин 01 січня до 00 годин 00 хвилин 01 квітня року, наступного за звітним роком.

Декларація суб'єкта декларування, який припиняє діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, подається не пізніше дня припинення. Якщо припинення зазначених функцій відбулося з ініціативи роботодавця, декларація подається не пізніше двадцяти робочих днів з дня, коли суб'єкт декларування дізнався чи мав би дізнатися про таке припинення. Декларація суб'єкта декларування, який припинив діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, що подається до 00 годин 00 хвилин 01 квітня року, наступного за звітним роком, у якому було припинено таку діяльність [5].

Обстановка вчинення злочину є важливою складовою об'єктивної сторони злочину. Під обстановкою вчинення злочину розуміють конкретні умови, у яких учиняється злочин. В одних випадках обстановка вказує на ті умови, у яких відбувається дія, наприклад, учинення військового злочину в умовах воєнного стану (частини 3 статей 402, 403, 404 КК України), в інших – обстановка вказує на умови, у яких знаходиться потерпілий, наприклад, залишення в небезпеці (ст. 135 КК України) [6, с. 52]. Що стосується розглядуваного нами складу злочину, обстановка вчинення діяння може взагалі поставити під сумнів наявність вини підозрюваної особи. Наприклад, суб'єкт декларування не подає декларацію через наявність поважних причин: хвороба, військова мобілізація, тривале відрадження тощо. Відповідно, за наявності даної обстановки, у якій було вчинене діяння (у цьому випадку – бездіяльність) особа не може бути визнана винною. Якщо говорити про декларування недостовірної інформації, інтерв'ювання суб'єктів декларування та власний досвід подання декларації вказує на те, що поряд зі свідомим перекрученням або утаюванням інформації особи, яка подає декларацію можуть бути незрозумілими окремі моменти декларування (наприклад, щодо правильного відображення майна, яке знаходиться у спільній власності, користуванні, фінансових зобов'язань тощо); суб'єкт декларування в момент заповнення декларації може бути втомлений чи перебувати у хворобливому стані, що впливає на його увагу; електронні сервіси можуть працювати нестабільно (розриви з'єднання, «лаги» та «підвисання» у процесі заповнення електронної декларації), що теж можна віднести до обстановки вчинення діяння.

Способами вчинення злочинів, передбачених ст. 366¹ КК України, є такі.

1. Неподання декларації – тобто не заповнення її на офіційній веб-сторінці НАЗК у визначений законом термін. При цьому треба пам'ятати, що ч.3 ст.49 Закону України «Про запобігання корупції» передбачає письмове повідомлення агентством суб'єкта декларування про те, що він не подав декларацію і що протягом 10 днів він повинен її подати. Відповідно, бездіяльність буде вважатися закінченою, коли минуть 10 днів з моменту повідомлення про необхідність подати декларацію.

2. Подання завідомо неправдивих відомостей у декларації – це внесення суб'єктом декларування в електронну декларацію інформації, яка повністю, або частково не відповідає дійсності. До того ж суб'єкт має це усвідомлювати й бажати внесення інформації саме в такому вигляді.

Слідами подання завідомо неправдивих відомостей у декларації, очевидно, буде наявність таких відомостей у заповненій електронній декларації та різноманітні документи (чеки, відомості, договори купівлі – продажу, акти оцінювання нерухомого майна або автотранспорту тощо), які спростовують ці відомості. Крім того, якщо особа готувалася внести завідомо неправдиву інформацію в декларацію, вона могла робити чернеткові записи як у електронних документах (на персональному комп'ютері, смартфоні), так і в паперовому вигляді, здійснювати електронне листування для отримання консультацій щодо того, у який спосіб ліпше заповнити декларацію, щоб не відображати частину майна або грошових коштів. Відповідно, ці записи як електронні, так і на папері також будуть слідами приготування до вчиненого злочину. Як ідеальні сліди можуть виступати спогади очевидців купівлі – продажу, оцінюванню рухомого та нерухомого майна.

Крім способів підготовки до вчинення злочину та способів безпосереднього вчинення злочинів, у криміналістичній літературі йдеться й про способи приховання слідів злочину. Специфіка розглядуваних нами злочинів полягає в тому, що неподання декларації не потребує ні підготовки до вчинення, ні послідувочого приховування слідів, оскільки в цьому випадку ми маємо справу з бездіяльністю, яка сама по собі направлена на приховання інших злочинів – наприклад, неправомірних дій декларанта, які дали змогу йому незаконно збагатитися. Що стосується декларування недостовірної інформації, то декларант може вносити її як спонтанно, спеціально заздалегідь не готуючись, так і здійснюючи певні попередні розрахунки, щоб, з одного боку, декларація мала вигляд правильно заповненої й такої, що відповідає реальному майновому стану декларанта, а з іншого – маскувала майно та грошові кошти, отримані декларантом у незаконний спосіб.

Щодо особи злочинця, то в результаті вивчення вироків судів стосовно осіб, які вчинили злочини, передбачені ст. 366¹ КК України, була отримана така інформація. У період 2017-2018 років за цією статтею до відповідальності притягнуто було 48 осіб, із яких 37 чоловіків і 11 жінок (за неподання декларації – 35 чоловіків та 10 жінок, за подання недостовірної інформації – два чоловіки та одна жінка). За місцем роботи було притягнуто до відповідальності: депутатів селищних та районних рад – 17, співробітників Пенітенціарної служби – два, співробітників Національної поліції – два, співробітників ДФС – три, МНС – один, держслужбовців – 21.

Висновки. З огляду на вищевикладене можна дійти висновку, що криміналістична характеристика декларування недостовірної інформації (ст.366¹ КК України) являє собою сукупність взаємопов'язаних між собою значущих елементів, що мають значення для пошуку інформації, яка сприяє його розслідуванню й складається з таких елементів: предмет злочину (декларація); місце, час і обстановка, характерні для вчинення злочину; способи вчинення злочинів – неподання декларації або подання в декларацію недостовірної інформації; сліди злочину (матеріальні та ідеальні); особа злочинця. Напрямом перспективного дослідження можна назвати встановлення особливостей початкового розслідування злочинів, передбачених ст. 366¹ КК України.

Використані джерела:

1. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / Д. С. Азаров, В. К. Гришук, А. В. Савченко та ін.; Київ: Юрінком Інтер, 2017. 1104 с.
2. Шепітько В. Ю. Криміналістика. 2-ге вид., переробл. і допов. Київ: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2004. 728 с.
3. Берназ В. Д. Криміналістика : підручник / В. Д. Берназ, В. В. Бірюков, А. Ф. Волобуєв; МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ., Харків : ХНУВС, 2011. 666 с.
4. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / Д. С. Азаров, В. К. Гришук, А. В. Савченко та ін.; Київ: Юрінком Інтер, 2017. 1104 с.
5. Роз'яснення щодо застосування окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» стосовно заходів фінансового контролю. URL: <http://rada.gov.ua/uploads/documents/47333.pdf> (дата звернення: 01.09.2018).
6. Лапта С. П., Гузей В. М. Особливості обстановки вчинення умисних убивств або заподіяння тяжких тілесних ушкоджень у разі перевищення меж необхідної оборони чи перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця. *Право і Безпека*. Харків: ХНУВС, 2015. №1 (56). С.51-55.

Стаття надійшла до редакції 02.11.2018

Пересадва В. А. Криминалистическая характеристика декларирования недостоверной информации

В представленной статье автор определяет структуру криминалистической характеристики преступлений, предусмотренных ст. 366¹ УК Украины «Декларирование недостоверной информации». Он указывает, что криминалистическая характеристика данного преступления представляет собой совокупность взаимосвязанных между собой значимых элементов, имеющих значение для получения доказательственной информации, способствующей его расследованию. В частности, автором выделяются и анализируются следующие элементы: предмет преступления, время и обстановка совершения преступления, способы совершения преступления, следы преступления и личность преступника.

Ключевые слова: декларация, декларирование, недостоверная информация, расследование, криминалистическая характеристика.

Peresada V. Criminalistic Characteristics of Declaring False Information

The modern state has and performs a large number of functions aimed at ensuring the normal life of society and executing it as urgent and perspective inquiries. Implementation of such functions requires significant funds, which the state, not being a commercial enterprise in its traditional sense, is not able to earn on its own in sufficient quantity. At the same time, the state has a duty to provide pensions to pensioners, provide material assistance to people who are unable to earn enough for living by themselves, who are incapacitated and unable to work, to retain children left without parental care. Other functions of the state, such as the provision of external and internal security, justice, execution of sentences, also require constant substantial funding. Much of its provision is carried out precisely through the taxation of both: legal entities and individuals. Reducing tax revenues leads to underfunding of the functions entrusted to the state, and, accordingly, to reducing their quality and quantity.

The problem of combating corruption is one of the most painful in modern Ukraine. Within the framework of the fight against corruption, the declaration of

incomes of persons authorized to perform functions of the state or local self-government has a special place. In order to counteract the concealment of property and funds by such persons, on October 14, 2014, the Criminal Code of Ukraine introduced article 3661 "Declaration of False Information". As practice shows, the number of criminal proceedings initiated on grounds of declaring false information has a steady tendency to increase.

In order to successfully investigate such crimes it is necessary to identify the elements of their criminalistic characteristics, which will be the basis for providing practical recommendations for investigation.

The author points out that the criminalistic characteristics of this crime is a set of interconnected significant elements that are important for obtaining evidentiary information conducive to its investigation. In particular, the author identifies and analyzes the following elements: the subject of the crime, the time and circumstances of the crime, ways of committing the crime, traces of crime and the identity of the offender.

Keywords: declaration, false information, investigation, criminalistic characteristics.

УДК 340.0

Л. О. Терещенко

ІНФОРМАЦІЯ ЯК КЛЮЧОВИЙ ЕЛЕМЕНТ У МЕХАНІЗМІ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ: ПИТАННЯ ЗАГАЛЬНОЇ ТЕОРІЇ

У науковій статті досліджено поняття «інформація» та визначено її місце в механізмі інформаційного забезпечення діяльності правоохоронних органів в Україні. Сучасний стан інформаційного забезпечення діяльності правоохоронних органів України є надзвичайно актуальним, оскільки держава є у вкрай складному політико-економічному становищі, яке спровоковане та ускладнене довготривалою військовою операцією на сході країни. Інформація як ключовий елемент механізму інформаційного забезпечення являє собою конкретні дані, які задокументовані або публічно оголошені й безпосередньо відображають стан злочинності, охорони громадського порядку та умови зовнішнього середовища, що характеризують сили та засоби, а також результати діяльності правоохоронних органів. Окрім цього, інформація як ключовий елемент інформаційного забезпечення діяльності правоохоронних органів держави є потрібною для здійснення ефективного управління правоохоронної системи та має велике значення для функціонування усієї інформаційної системи держави, оскільки наявність її дає змогу забезпечити безпеку та територіальну цілісність держави.

Ключові слова: інформація, держава, інформаційне забезпечення, правоохоронні органи, інформаційна система, механізм інформаційного забезпечення.

Постановка проблеми. Сучасний стан інформаційного забезпечення діяльності правоохоронних органів України є особливо актуальним, оскільки держава перебуває у вкрай складному політико-економічному становищі, спровокованим та ускладненим довготривалою військовою операцією на сході країни.